

نرخ رشد جمعیت سالمندان کشور بیش از سه برابر میانگین نرخ رشد جمعیت کل کشور است و این یعنی زنگ خطر سالمندی جمعیت در ایران به صدا درآمده است و باید به زودی منتظر پدیده‌های تحت عنوان سونامی سالمندی در ایران باشیم. همین آمارها حاکی از آن هستند که طی حدود ۲۰ سال آینده، نسبت نرخ رشد جمعیت سالمندان به نرخ رشد جمعیت کل کشور، ۱ به یک خواهد بود

روزنامه‌شماره جوان

ایران میانسال شد!

طی ۲ دهه آینده رشد جمعیت کشور به صفر می‌رسد و بحران کرونا و افزایش مرگ و میرها می‌تواند این امر را تسریع کند

ایران مان دیگر جوان نیست! در حالی که تا همین چند سال پیش جمعیت کشور مان نمای جوان داشت و یکی از کشورهای جوان دنیا به شمار می‌آمد، حالا و با کاهش رشد جمعیت به زیر یک درصد، ایران وارد دوران میان‌سال‌سالی و پنا بر خوبی تعاریف جمعیت‌شناسی وارد مرحله نخست سالمندی خود شده است. این در حالی است

هشدار درباره کاهش جمعیت و تهدیدهایش از سال‌ها پیش آغاز شد و در سال ۹۱ رهبر معظم انقلاب با ورود به این عرصه خواستار برنامه‌ریزی حفظ سیمای جوان جامعه و رشد متناسب جمعیت شدند و در سال‌های بعد به‌واسطه انفعال مسئولان امر در حمایت از افزایش جمعیت و فرزندآوری این مطالبه بارها از سوی ایشان تکرار شد. با وجود این هشدارها اما در عمل برنامه و قانونی برای حمایت از افزایش جمعیت تصویب نشد. تنها حرکت مثبتی که طی سال‌های اخیر در راستای افزایش جمعیت اتفاق افتاد حذف بند تنبیهی قانون تنظیم خانواده و عدم صدور دفترچه بیمه برای فرزند چهارم بود. اگر چه با مطالعه‌ای کوتاه در سیر تغییرات جمعیتی کشور در می‌پایم از همان سال‌های آغازین دهه ۷۰ و حتی پیش از تصویب قانون تنظیم خانواده در سال ۷۲، کاهش رشد جمعیت آغاز شده بود و در همان زمان هم کمتر خانواده‌ها به داشتن چهار فرزند روی خوش نشان می‌داد. تلبلیغات «فرزند کمتر، زندگی بهتر» در کنار تغییرات فرهنگی، اجتماعی جامعه و فشارهای اقتصادی مردم رابرای اکتفا به داشتن یک تا دو فرزند ا قناع کرده بود. با ادامه این روند و تندتر شدن شیب کاهش مولودید حال زنگ خطر کاهش چشمگیر نرخ رشد جمعیت با نزدیک شدن این عدد به نیم درصد به صدا درآمده و مطابق پیش‌بینی‌ها دیگر چیزی به صفر شدن نرخ رشد جمعیت ایران باقی نمانده است. این مسئله وقتی جدی تر می‌شود که بدانیم ایران مان دیگر جوان نیست و کشور وارد مرحله میان‌سال‌سالی و به تعبیر برخی جمعیت‌شناسان

که جمعیت جوان و مولد هر جامعه‌ای یکی از مؤلفه‌های قدرت به حساب می‌آید اما آمارهای جمعیتی نشان می‌دهد میانه سنی جمعیت کشورمان که در سال ۱۳۳۵، ۲۰ سال بود در سال ۹۵ به ۳۰ سال رسیده و ایران مان ۱۰ سال پیر تر شده است. از سوی دیگر طبق آخرین آمار، نرخ رشد جمعیت کشور که سال ۹۸ برای نخستین بار به

زیر یک درصد رسیده بود حالا به ۶ دهم درصد رسیده و تنها دو دهه با رسیدن رشد جمعیت کشور به صفر و منفی فاصله داریم؛ فاصله‌ای که با بحران کرونا و افزایش مرگ و میرهای ناشی از این بیماری احتمال دارد کوتاه‌تر هم بشود و زودتر از زمان پیش‌بینی شده، جمعیت کشور نرخ رشد صفر را تجربه کند و وارد مرحله سقوط شود.

در حالی که تا همین چند سال پیش جمعیت کشور مان نمای جوان داشت و یکی از کشورهای جوان دنیا به شمار می‌آمد، حالا و با کاهش رشد جمعیت به زیر یک درصد، ایران وارد دوران میان‌سال‌سالی و پنا بر خوبی تعاریف جمعیت‌شناسی وارد مرحله نخست سالمندی خود شده است. این در حالی است

ایران مان دیگر جوان نیست! در حالی که تا همین چند سال پیش جمعیت کشور مان نمای جوان داشت و یکی از کشورهای جوان دنیا به شمار می‌آمد، حالا و با کاهش رشد جمعیت به زیر یک درصد، ایران وارد دوران میان‌سال‌سالی و پنا بر خوبی تعاریف جمعیت‌شناسی وارد مرحله نخست سالمندی خود شده است. این در حالی است

نظر کارشناس

ایران در آستانه رشد صفر جمعیت

نرخ رشد جمعیت در سال ۹۹ به شش دهم درصد رسیده و این امر حاکی از آن است که در حال افول جمعیتی و گذار از جوانی به سالخوردگی هستیم و این موضوع بسیار خطرناک است؛ بر اساس آمارهای رسمی و گزارش سازمان ثبت احوال، در سال ۱۳۹۸ در کشور ۱۷۰ هزار نوزاد کمتر از سال ۱۳۹۷ به دنیا آمده است و در سال ۹۹ نسبت به ۹۸، حدود ۸۰ هزار نوزاد کمتر متولد شده است، وضعیت باروری و فرزندآوری در کشور به گونه‌ای است که زیر باروری سطح جانشینی جمعیت در کشور و حتی باروری سطح جانشینی متعارف است.

مؤلفه‌ها و ویژگی‌های ساختار جمعیتی کشور در حال تغییر است، چند سالی می‌شود که روند پیر شدن جمعیت ایران آغاز شده و با سرعت به این سمت در حرکت است؛ در واقع در حال از دست دادن جوانی جمعیت هستیم؛ در سال ۱۳۳۵ میانه سنی جمعیت ۲۰/۲ سال بوده و در سال ۹۵، میانه سنی حدود ۳۰ سال محاسبه شده است که نشان می‌دهد جمعیت ایران قریب به ۱۰ سال پیرتر شده است؛ با افزایش روند سالخوردگی و سالمندی، جمعیت کشور نیاز به مراقبت و هزینه بیشتری دارد.

دکتر محمداسماعیل اکبری استاد تمام دانشگاه شهید بهشتی و مشاور وزیر بهداشت

جمعیت ایران وارد مرحله نخست سالخور دگی شده است

در کشورهایی که میزان باروری کم و جمعیت به سمت سالخوردگی می‌رود، به مرور زمان میزان مرگ و میر زیاد می‌شود. مان نیز از سال ۱۳۹۵ به بعد شاهد افزایش میزان مرگ و میر در ایران هستیم به طوری که در سال ۱۳۹۵ میزان مرگ و میر حدود ۴/۶ در هزار بوده، اما در سال ۱۳۹۸ این رقم به ۴/۸ در هزار رسیده است؛ بنابراین مرگ و میر در حال افزایش است و یکی از دلایل کم و باعث می‌شود رشد جمعیت به سمت صفر و منفی برود افزایش مرگ و میر است. بر این اساس در سال‌های ۱۴۲۵-۱۴۲۰، رشد جمعیت به صفر می‌رسد، اگر چه در یکی دو سال اخیر به دلیل بروز اپیدمی کرونا مقداری مرگ و میر زیاد شده و این افزایش مرگ و میر سرعت به صفر رسیدن را نزدیک می‌کند.

شهلا کاظمی پور جمعیت‌شناس

جمعیت سالمندان از ۱۰ درصد جمعیت کشور عبور کرد

آخرین برآوردهای نرخ باروری در سال ۱۳۹۸ نشان داد که جمعیت ۲۳ استان کشور کمتر از سطح جانشینی بوده است و تنها ۸ استان دارای نرخ باروری بالاتر از سطح جانشینی بوده‌اند.

علی اکبر محزون مدیر کل دفتر جمعیت مرکز آمار ایران

یادداشت

خلأ قانونی جامع و واقع‌بینانه برای جوانی جمعیت

محمد نیک‌ضمیر

تعبیر در سیاست‌های جمعیتی تنها با ارائه آمار و ارقام و هشدار و توصیه محقق نمی‌شود همچنان که سیاست‌های تحدید جمعیت در کشور تنها با توصیه و کار فرهنگی و شعارهایی نظیر «فرزند کمتر زندگی بهتر» محقق نشد. قانون تنظیم خانواده مصوب سال ۱۳۷۲ قوانین تنبیهی سفت و سختی برای خانواده‌هایی که بیش از سه فرزند داشته باشند تصویب کرد. بر این اساس فرزندان چهارم حتی از داشتن دفترچه بیمه منع شدند. این کار به جز فشار اقتصادی بر خانواده‌ها منجر به فشار روانی و فرهنگی شدیدی بر افراد و اعضای خانواده می‌شد. همچنان که تمامی مراکز بهداشتی درمانی خدمات رایگان واز کتومی ارائه می‌کردند. همچنین خدمات تنظیم خانواده و پیشگیری از بارداری به صورت رایگان یا با کمترین هزینه در اختیار خانواده‌ها بود.

در چنین شرایطی بود که در کنار تغییرات فرهنگی اجتماعی دوران سازندگی و پس از آن اصلاحات، خانواده‌ها به شکلی داوطلبانه به سمت کاهش جمعیت و تک‌فرزندی و یا نهایتاً دو فرزندگی کشیده شدند. حالا حدود یک دهه است که زنگ خطر کاهش شدید جمعیت و افتادن در سیاه‌چاله جمعیتی به صدا درآمده و در این راستا کارشناسان و جمعیت‌شناسان با استناد به آمار و ارقام درباره اتفاقاتی که در پی این روند کاهش جمعیت در حال رخ دادن است، تلاش می‌کنند تا خانواده‌ها را برای داشتن فرزندان بیشتر اقناع کنند. این در حالی است که در حال حاضر هیچ قانون و سیاست حمایتی از خانواده‌های طالب داشتن فرزندان بیشتر وجود ندارد.

تلاش‌های چندین ساله برای طرح جمعیت و تعالی خانواده هم تاکنون به نتیجه نرسیده است و آخرین اصلاح این طرح از سوی مجلس یازدهم تحت عنوان «طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده» هم به دلیل ایرادات متعدد نتوانست نظر موافق شورای نگهبان را با خود همراه کند. طبق اعلام شورای نگهبان این ایرادات بخشی نگارش و بخش نیز ایرادات فقهی و شرعی بوده و با کار کارشناسی قابل اصلاح است. امیرحسین بانگی پور فرد رئیس کمیسیون مشترک طرح جوانی جمعیت هم در جلسات مجلس برای اصلاح این طرح و تأمین نظر شورای نگهبان خبر داده بود اما مظاهر این اصلاحات به روز ملی جمعیت یعنی ۳۰ اردیبهشت نرسید و به بررسی‌های بیشتر نیاز دارد.

با وجود ایرادات وارد به طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده، شاید هیچ‌کس نتواند این موضوع را انکار کند که در شرایط کنونی و با تغییر سیاست‌های جمعیتی کشور، با خلأ یک قانون جامع در حمایت از فرزندآوری و افزایش جمعیت مواجهیم. بی‌تردید همان‌طور که برای کاهش جمعیت در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ با قوانینی همچون قانون تنظیم خانواده و جمعیت برنامه‌ریزی دقیق با نگاه کوتاهمدت، میان‌مدت و بلندمدت صورت گرفته بود، امروز نیز نیازمند قانونی جامع در حمایت از افزایش جمعیت و فرزندآوری هستیم و لازم است این قوانین حمایتی به شکلی درست و واقعی دیده شوند تا کارایی لازم را داشته باشند.

به طور مثال وام ۱۵۰ میلیونی به خانواده‌ها در ازای تولد فرزند سوم موضوعی است که حتی اگر ضمانت اجرایی داشته باشد، نمی‌تواند آنچنان جذاب باشد که بتواند خانواده‌ها را برای به دنیا آوردن فرزند سوم قانع کند چرا که در حال حاضر متوسط قیمت مسکن در کلانشهری چون تهران حدود ۳۰ میلیون تومان است و با ۱۵۰ میلیون می‌توان ۵ متر خانه خرید! در محلات متوسط رو به پایین تهران، یک آپارتمان ۵۰ متری بیش از یک میلیارد تومان قیمت دارد. این امری اجتناب‌ناپذیر است اما برای آنکه این قانون اثرگذار باشد در مرحله نخست باید ضمانت اجرایی داشته باشد و اجرا شود و در مرحله بعدی مشوق‌ها آن قدر جذاب باشند که بتواند محرک برای رشد جمعیت به شمار رود. حالا باید دید آیا نمایندگان مردم در خانه ملت در جلسات اصلاح طرح جوانی جمعیت و تعالی خانواده می‌توانند یا چکش خواری و اصلاحات این طرح گامی در راستای افزایش جمعیت کشور بردارند یا خیر.